

**MEMÓRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
AL SOLAR DE JAUME GIRALT 4-10 (BARCELONA)**

CODI-86-2000

14-15 SETEMBRE DE 2000

Josefa Huertas Arroyo
Arqueóloga

CRÉDITS

Intervenció- Jaume Giralt,4-10 (Barcelona).Setembre 2000

Código-86-2000

- Autorització i permís d'excavació-Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
- Projecte de intervenció- Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.
- Encàrrec i financiació-Procivesa,S.A

Empresa adjudicatària-ATICS,S.L

Direcció arqueològica- Josefa Huertas

Fotografia i dibuix -J.Huertas

INDEX

Introducció.....	4
Antecedents	
Històrics.....	5
Arqueològics.....	8
Plantejaments, desenvolupament dels treballs metodologia.....	9
Descripció de les restes.....	10
Conclusions.....	12
Bibliografia.....	13

-Annex

Llistat de fotografies paper color

Llistat de diapositives

-Annex

Catàleg de materials

Inventari materials

-Annex

Planimetria

1. INTRODUCCIÓ

En aquesta memòria es presenten preliminar, els treballs realitzats, mitjançant sondeig, al solar anomenat Jaume Giralt, núms.4-10, situat al barri de Sant Pere de Barcelona. Està delimitat pels carrers Jaume Giralt, Montanyans i Pou de la Figuereta (Figura 1).

La intervenció arqueològica ha estat finançada per Procivesa, S.A i motivada per la situació del solar dins de la zona (afectada pel P.E.R.I del sector oriental) de protecció arqueològica de la ciutat de Barcelona. Tambè s'ha de citar la presència al número 4, d'un edifici catalogat (394, categoria B,cap.II)

L'actuació arqueològica s'integra dins d'un projecte d'intervenció del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Institut de Cultura de Barcelona, amb l'autorització del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

La intervenció es va realitzar entre els dies 14 i 15 de setembre de l'any 2000.

Els treballs han estat duts a terme per l'empresa ATICS.Gestió i difusió del patrimoni arqueològic i històric, sota la direcció tècnica de Josefa Huertas Arroyo, segons resolució, amb data entre el 14 i el 15 de setembre l'any 2000, de la Direcció General de Patrimoni Cultural.

L'objectiu del seguiment era l'evaluació de les possibles restes arqueològiques, en funció d'un futura intervenció sobre el solar.

2. ANTECEDENTS HISTÒRICS.

Històricament la primera ocupació del territori s'ha de situar a època romana, amb la fundació *Colònia Iulia Augusta Faventia Barcino* a la propera zona del *Mons Taber*, situat a la zona pròxima a l'actual plaça de Sant Jaume, en un moment datat tradicionalment entre els anys 15 i 13 aC. (Figura 2)

El *pomerium* de la ciutat ocuparia la zona interior de les muralles i estaria format per els edificis culturals i de govern, així com d'un número limitat de grans *domus* senyorials. A la zona exterior de la muralla s'exten la zona *suburana* on s'ubicarien les *vil·les* rustiques, les zones de producció no permeses a l'interior i les zones de necròpolis, distribuïdes a banda i banda de les vies d'accès a la ciutat.

Aquest panorama es mantè fins el segle IV dC, quan s'amplia la muralla existent variant l'entorn de la ciutat. D'una banda desapareixen els grans mausoleus i s'utilitza la seva pedra per bastir la muralla, d'altra banda moltes *vil·les* són destruïdes en trobar-se molt a prop del recinte murari.

Un fet significatiu d'aquest moment és l'aparició de les grans àrees cementerials, associades en ocasions a petits recintes de culte.

El panorama durant la baixa romanitat i l'alta edat mitjana situa una zona minsament poblada, amb una ocupació dispersa del territori.

Aquest tipus de poblament es mantè fins a la meitat del segle X, quan torna a apareixer l'ocupació suburbana, considerant aquesta zona com la delimitada més tard pel primer recinte de la muralla medieval. A la zona de La ribera- Sant Pere comença a ocupar-se bàsicament l'espai situat a ambdues bandes del camí que comunicava la porta de la muralla, situada a l'actual plaça de l'Àngel i Santa Maria del Mar i el camí que comunicava amb el covent de Sant Pere de les Puelles. Deixant de banda aquest sector, no és fins a finals del segle XI, quan es començà a ocupar la zona de forma més sistemàtica, els documents parlen de terrenys ocupats bàsicament per horts i diverses construccions.

A partir del segle XI comença una etapa de creació de petits *burgs* o vilanoves que

es van distribuir per tota la zona al voltant de la muralla romana. Aquest nous centres de població es relacionen amb centres culturals o econòmics.

A finals del segle XIII tota aquesta zona està urbanitzada i comença una època important amb l'edificació a la part del carrer Montcada de grans palaus i l'assentament dels diversos ordes eclesiàstics establerts a la zona, entre ells cal remarcar els dominics que fundaren el Convent de Santa Caterina, el més gran de la ciutat de Barcelona.

El primer gran canvi d'època moderna a la fisonomia del barri el trobem després de la Guerra de Successió, al 1714, quan Felip V decideix construir la Ciutadella, als terrenys ocupats a l'actualitat pel parc del mateix nom (Figura 3). La construcció de la fortalesa va provocar l'enderrocament d'una part important del barri a la seva zona pròxima a Santa Maria el Mar (concretament al voltant de l'actual Mercat del Born), per tal de configurar una zona segura al voltant del recinte.

Continuant en el temps, la següent reforma urbanística important està lligada al procés de desamortització, entre els anys 1835 i 1843, quan els béns de molts ordes religiosos passen a ser de l'Estat i es converteixen en espais d'ús públic o es venen a particulars. És un període d'un gran canvi per a la ciutat i sobre les runes dels convents, o aprofitant les seves estructures, es construeixen mercats (Santa Caterina, Boqueria) places (Plaça Reial), teatres (Liceu), etc.

La reforma del teixit urbà continua amb el traçat de nous carrers, que travessen el casc antic. Bàsicament aquí podem situar l'aparició de carrer Princesa, que es va plantejar al 1849 i es va inaugurar al 1853 i les reformes, ja al segle XX, que van comportar l'aparició de la Via Laietana o l'avinguda de Francesc Cambó. Aquesta darrera és la que afecta a la zona que ens ocupa.

A un altre nivell s'ha de remarcar les successives i contínues petites reformes que s'estan portant a terme a la zona, concretament als edificis, malgrat que encara es

conserva una important proporció d'edificis on es pot anar seguint la història del barri.

Després d'aquesta breu ressenya de la història del barri, no poden deixar de banda l'existència d'un edifici, afectat pel P.E.R.I, que es trobava al Catalèg Monumental de la ciutat de Barcelona. Concretament parlen del número 4, del carrer Jaume Giralt (Categoria B, cap. II). Aquest edifici estava format pe una casa senyorial datada als segles XVII-XVIII, organitzada al voltant de dos patis. Com a fet significatiu, s'ha d'assenyalar que el poeta Joan Maragall nasqué en aquesta casa el 1860.

3. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Els barris de Sant Pere i Ribera de Barcelona han patit els últims anys una intensa tasca de remodelació urbanística, centrada principalment en les actuacions associades al PERI oriental. Aquesta activitat ha propiciat un important nombre d'actuacions arqueològiques de diferent entitat. Aquestes han permès recuperar una important part de la trama medieval, així com comprovar com l'àrea de necròpolis situada en època baix-imperial romana s'extén a la pràctica totalitat del barri, encara que de forma irregular.

Per que aquesta relació no resulti feixuga, ens centrarem a les més properes a la zona d'actuació, tant a nivell geogràfic com temporal:

- Sant Cugat del Rec (J. Piera.- 1998). Restes d'estructures medievals.
- Fonollar/ Arc de Sant Cristofol (K.Alvaro.-1998). Restes de l'antic gremi dels fonadors, així com part d'una casa senyorial.
- Sant Cugat de Rec (M. Fàbregas.2000). Pou medieval i restes de necròpolis baix-imperial romana.
- Mercat de Santa Caterina (J.Aguelo;J.Huertas.1999-2000). Restes de l'antic convent de Santa Caterina, així com restes de necròpolis baix-imperial.
- Sant Agustí Vell (F. Florensa.-2000). Restes d'una sinia d'època moderna.

No es documenten intervencions a l'interior de solar amb anterioritat a la present.

4. PLANTEJAMENTS, DESENVOLUPAMENTS DELS TREBALLS I METODOLOGIA

El plantejament bàsic de la intervenció era la documentació de possibles restes de caire arqueològic a l'interior del solar, en previsió d'una futura actuació.

En funció de les característiques del solar, s'han obert tres rases que l'han travessat longitudinalment, respectant els límits de la vorera i el marge de seguretat. Tambè, a la zona més propera al carrer Carders, s'ha practicat una cala, sempre sense apropar-se a les fonamentacions del edificis encara dempeus (Figura 4). Els treballs s'han realitzat mitjançant una màquina retro-excavadora, netejant-se manualment les estructures que s'ha documentat.

Pel que fa a l'excavació, aquesta ha estat realitzada mecànicament seguint el mètode de registre estratigràfic proposat per Edward C. Harris.

Pel que fa al material gràfic, s'han realitzat fotografies en color i diapositives del procés d'excavació i de les restes localitzades.

D'altra banda, també s'han realitzat les corresponents plantes i seccions del jaciment. Tant les rases com la cala s'han situat mitjançant estació total. Totes les cotes estan referenciades al nivell del mar.

5.DESCRIPCIÓ DE LES RESTES.

Les restes localitzades presenten un caire bastant uniforme a la pràctica totalitat del solar, nomès la zona on es va excavar la cala, sembla sortir-se de la norma general.

L'excavació de les tres rases longitudinals va permetre la documentació de elements relacionats amb l'edifici que fins al moment de l'enderroc ocupava la zona; Així es van poder trobar restes de canalitzacions, pous morts i d'altres serveis, també alguna estructura soterrania de poca entitat constructiva, de tècnica mixta, pedra sense treballar i totxos massisos, lligats amb morter de color blanquinós.

D'altra banda, es van localitzar fonamentacions formades per pedres sense treballar, lligades amb morter de tonalitat vermellova, amb escasa potència. Aquestes fonamentacions es documenten a les tres rases, encara que no es poden determinar aliniacions.

El material ceràmic es pràcticament nul, encara que durant el procés d'extracció es va documentar algun fragment de ceràmica comuna vidriada i blava catalana.

L'estratigrafia associada és molt simple. (Figura 7) La primera capa localitzada està formada per gravetes abocades després de l'enderroc. A continuació, la capa superior està formada per restes de l'enderroc i s'associa a l'estructures més superficials. A 0,30 metres de la cota del carrer es localitza una capa d'argila vermellova amb alguna resta de morter i arrebossat, amb una potència de 0,50 m. Colgat per aquesta es documenta un estrat format per argila de tonalitat marró, pràcticament neta, a excepció de alguns petits carbonets, també amb una potència d'aproximadament 0,50 m. A continuació, poden comprovar l'existència d'un estrat d'argila de color vermell, molt neta i que significa la transició cap al nivell natural, format per argiles vermelles o taronjes, amb noduls de calç.

L'inici del terreny natural es situa entre els 3 i els 3,50 msnm.

La cala es va situar a la zona més propera als edificis encara dempeus, a tocar de la línia de façana del carrer Jaume Giralt.(Figures 5 i 6) És va localitzar una capa de graves(UE 1) de les mateixes característiques que les exposades abans, així com restes d'una canalització contemporània, que va delimitar la cala pel seu costat oriental, al costat meridional (carders) es va documentar un mur de totxo que ocupava la meitat d'amplada de la cala.

A continuació es va documentar una capa d'enderroc (UE 2) format per pedres sense treballar, losetes ceràmiques i morter de calç. Per sota d'aquest nivell, van apareixer unes estructures que delimitaven una petita habitació, un mur sota el perfil de la cala (UE9), arrebossat amb una capa de calç(UE 9 i 10) que feia cantonada amb un altre que dividia la cala per la meitat (UE 3) i pavimentada amb losetes ceràmiques(UE 6), Les estructures 9 i 6 estaven molt deteriorades. Els murs que delimitaven l'àmbit estaven formada per pedres escairades i totxos massisos, lligats amb morter de calç.

Aquestes estructures ocupaven la meitat més propera a Carders i s'assentaven sobre un estrat d'argila pràcticament totalment neta de materials (UE 11) i aquest directament sobre el nivell natural. Part de l'àmbit estava ocupat per un retall(UE 12) que excavava el natural fins arribar al 1,90 msnm i estava amortitzat per la capa d'enderroc.

L'altra meitat presentava sota l'enderroc (UE 2) una capa de sorra (UE 4) que recolzava sobre el mur transversal de les estructures, i es diposava sobre el nivell natural, amb una cota similar a la documentada a la resta del solar.

Els materials associats al nivell d'enderroc que colgaven les estructures són molt minsos amb materials que van des de ceràmica vidriada amb decoració en verd i manganès (de caire residual), fins a ceràmica comuna vidriada d'ampli espectre cronològic(Làmina I). Amb les dades aportades poden situar una amortització no anterior a finals del segle XVII- inicis del segle XVIII.

6.CONCLUSIONS

Les conclusions que poden extreure dels treballs realitzats permeten concretar una serie de dades.

No s'han localitzat estructures que es puguin situar en un moment anterior als edificis existents fins al moment de l'enderroc, en la pràctica totalitat de solar i nomès la cala efectuada a la cantonada de Jaume Giralt més propera al número 2, ha permès la documentació de murs, encara que datats en època que, amb les dades actuals, no podria pasaria més enllà d'època moderna.

L'estratigrafia presenta unes característiques bastant uniformes, amb nivells de sedimentació lenta formats per argiles, amb nul.la presència ceràmica.

Com a dada interessant es pot aportar la cota del nivell natural, situat entre el 1,20 i el 1,50 metres, per sota del nivell de carrer actual, al voltant dels 3 msnm.

Sense cap mena de dubtes, es curiós assenyalar la diferència amb els solars excavats arqueològicament al voltant, que han proporcionats dades tant d'època medieval com d'un moment baix-imperial.

D'altra banda, l'excavació reafirma la tendència marcada per l'estudi documental de l'edifici catalogat, que no pot portar les dades més enllà del segle XVII.

Per finalitzar, no es pot sino esperar que futures excavacions i estudis documentals aportin noves dades que ens permetin avançar en la història d'aquest barri, i de la ciutat.

BIBLIOGRAFIA

Enciclopedia Catalana.1992.

Enciclopedia Catalana. Catalunya romànica. Vol. XX (el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme). Barcelona.

Enciclopedia Catalana.1995.

Enciclopedia Catalana. Història de Barcelona. Barcelona.

Duran i Sanpere,A.1972-1975.

Duran i Sanpere,A. Barcelona i la seva història. Barcelona.

Duran i Sanpere,A (ed.)1975.

Duran i Sanpere,A (ed.). Història de Barcelona, de la prehistòria al segle XVI. Enciclopedia catalana Aedos. Barcelona.

Galera,M;Roca,F;Tarragó,S,1982.

Galera,M;Roca,F;Tarragó,S,. Atlas de Barcelona. Barcelona.

Palet i Martinez,J.M. 1994

Palet i Martinez,J.M. Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estudis i memòries d'arqueologia de Barcelona,1. Barcelona.

Ros Torner, 1973.

Ros Torner,. La Ribera de Barcelona.

Sanpere i Miquel,S. 1890.

Sanpere i Miquel,S. La rodalia de Corbera. 2 vols. Barcelona.

Sanpere i Miquel,S. 1905.

Sanpere i Miquel,S. Los terrenos de la Ciudadela. Barcelona

ANNEX

Llistat fotografies paper

Llistat diapositives

Copies color

LLISTAT DE PAPER COLOR

Número	Rodet Negatiu	Tema		
1	1	26	Vista general de solar, amb el carrer Jaume Giralt al fons.	
2	1	10	Vista general de la rasa 1, durant els treballs de façana de la	Vista general de la rasa 1, durant els d'obertura. Situada paral·lela a la carrer Jaume Girat. On es pot veure presència d'estructures modernes.
3	1	11	d'una	Vista parcial de la rasa 1, amb el detall de paret exterior d'un pou mort, realitzat amb totxos massisos.
4	1	12	veure d'una	Cara interna de l'estructura que es pot veure al fons de la fotografia anterior, restes d'una petita estança soterrània amb arrebossat, situada directament a sobre del terreny natural.
5	1	13	de d'argiles, color	Vista per documentar el tipus d'estratigrafia descoberta, es pot veure la primera capa de graves i després les diverses capes fins arribar al terreny natural de fort taronja, amb noduls de calç.
6	1	18		Estructura que es podia veure a l'anterior imatge, després de netejar-la.

7	1	15	Vista de la rasa 1 a la part final (tocant a de la Figuereta), on es documenta la presència de serveis moderns, un pou mort, així com un nivell d'enderroc. Al final, a la dreta, es va documentar la presència una cantonada formada per pedres ben escairades.
8	1	16	Detall de l'anterior.
9	1	17	Vista de la rasa 1 des de Pou de la Figuereta.
10	1	19	Vista general de la rasa 2.
11	1	20	Vista parcial de la rasa 2, zona propera a Carders (linia mitgera amb J. Giralt, 2), on es documentar la mateixa tònica que la rasa anterior.
12	1	21	Detall de la rasa 2, amb restes d'una estructura, pavimentada amb losetes ceràmiques, disposades directament a sobre del terreny natural.
13	1	22	Altres detalls de la rasa 2, amb estructures modernes i la estratigrafia típica del solar.
14	1	23	Vista general de la rasa 2 des de Pou de la Figuereta.
15	1	27	Vista general de la rasa 3, situada a la línia

de

façana del carrer Montanyans.

16	1	25	Vista parcial de la rasa 3 (zona més a Carders). Amb un nivell d'enderroc i l'estratigrafia típica del solar.
propera modern			
17	1	26	Detall de la rasa 3, a la seva part central.

LLISTAT DE DIPOSITIVES.

- 1 Vista parcial de la rasa 3, on es documenta l'estratigrafia típica del solar.
- 2 Vista parcial de la rasa 3.
- 3 Vista general de la rasa, amb el carrer Pou de la Figuereta al fons.
- 4 Vista de situació de la cala 1, situada a tocar de la línia de façana del carrer Jaume Giralt, a la zona més propera a Carders.
- 5 Vista general de la cala pressa des del sud. Al centre es pot veure la fonamentació 3. A la dreta, es documenta l'àmbit delimitat pels murs 5 i 9.
- 6 Vista general de la cala pressa des de nord-oest. Al centre la fonamentació 3 amb el mur 5 al fons, delimitant una cantonada.
- 7 Detall del mur 5, amb el mur 9 a l'esquerra. A la cantonada formada per les dues estructures, es situa a 40 cms. per sobre del terreny natural restes d'un paviment de losetes ceràmiques, amb la seva preparació, destruït i amortitzat pel nivell d'enderroc.
- 8 Detall del mur 5 i com el seu final es situa a l'inici del nivell natural.
- 9 Detall de l'estructura 3, pressa des del mur 5.
- 10 Vista general de la cala pressa des de sud-est. A la part final, a la dreta, es pot veure una canalització moderna.
- 11 Vista des de sud-est de l'estructura 3.
- 12 Vista general de la cala des d'oest.
- 13 Vista general des de sud-est.
- 14 Vista general des d'oest.

ANNEX

Classificació de materials

Catàleg

INVENTARI DE MATERIALS.

La classificació de materials s'ha realitzat amb el codi del Servei d'Arqueologia del Museu de Història de la ciutat.

Codis utilitzats.

14003 Ceràmica comuna vidriada

14103 Ceràmica blanca i blava catalana

14255 Ceràmica verd i manganès catalana

50025 canalitzacions

50030 Rajola blanca i blava

50037 Rajola vidriada

Excavació- Jaume Giralt,4-10 (Barcelona). Codi-86-2000.

Nomès s'ha localitzat un estrat amb materials, el número 2 de la cala 1, al que pertanyent les ceràmiques classificades.

Núm.dif	frag.	classif.	def.frag.	forma	ac.ext.	ac.int.	observ.
	1	14003	SF	GIB	VI	VI	verd
	1	14003	SF			VI	marró. cremat ext.
	1	14003	SF	OLL	VI	VI	marró.
	1	14003	NA	TUP		VI	marró
1	1	14003	VO	PAT		VI	marró
2	1	14003	VO	GIB		VI	verdós
	1	14003	FO	GIB		VI	verdós
	1	14103	CR	PAT			
3	1	14255	VO	PAT			
	2	14255	SF	SEV			

	3	50025				VI	verdós
4	1	50030					
	1	50037					de vela

CATALÈG DE MATERIALS.

Làmina I,1.

86-00-2-2. Fragment de vora de gibrell de ceràmica comuna vidriada. Pasta depurada de color vermell amb desgreixant de quars. Vidriat interior de color verdós. Diàmetre-45 cms.

Làmina I,2.

86-00-2-1. Fragment de vora de plat de ceràmica comuna vidriada. Pasta depurada de color vermell amb desgreixant de quars. Vidriat interior de color marró.

Làmina I,3.

86-00-2-3. Fragment de vora de plat de ceràmica amb vidriat estannífer, ataronjada tres filets amb decoració en verd i manganès. Pasta depurada de color al centre i color gronguenc a l'exterior. Decoració formada per a la vora, verd el central i de color manganès els dos exteriors.

Làmina I,4.

86-00-2-4. Rajola de petites dimensions, vidriada en blanc, amb decoració en blau cobalt. Pasta depurada de color groguenc a l'exterior i ataronjat al centre. La decoració està formada per una flor de vuit petals situada al centre de la rajola.

ANNEX

Planimetria

Llistat de planimetria

Figura 1- Situació del jaciment dins de la tram urbana de la ciutat de Barcelona.

Figura 2-Situació del solar respecte a la muralla romana de la ciutat de Barcelona.

Figura 3-Situació del solar en relació a la muralla medieval.

“Atlas de Barcelona”. pàg.266.Làm.98.

Laborde.”Voyage pittoresque et historique de l’Espagne”

Figura 4-Situació de les rases i cala al solar. Escala 1/300

Figura 5- Planta de la cala 1.Escala 1/20.

Figura 6- Secció A-A' de la cala 1. Escala 1/20

Figura 7- Seccions de les rases.Escala 1/100